

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв
імені Валентини Волошиної**

Кафедра мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на тему: «РОЗВИТОК SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У
ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД ВИСТАВОЮ»**

здобувача ступеня вищої освіти магістр
Освітньої програми Початкова освіта. Дошкільна
освіта.

Спеціальності 013 Початкова освіта

Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Радчука Богдана Сергійовича

Науковий керівник Барановська І.Г., доцент, к.п. наук

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2021 рік

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ I. Розвиток soft skills молодших школярів як педагогічна проблема.....	8-38
1.1. Soft skills молодших школярів – зміст та сутність поняття	8
1.2. Поліфункціональна природа театрального мистецтва.....	20
1.3. Аналіз сучасного стану проблеми дослідження (за результатами констатувального експерименту).....	28
Розділ II. Педагогічні умови розвитку soft skills молодших школярів у процесі роботи над виставою.....	39-53
2.1. Впровадження інтегрованого підходу до ознайомлення молодших школярів із театральним мистецтвом	39
2.2. Використання медіа-технологій у процесі роботи над виставою.....	43
2.3. Забезпечення діалогічного характеру навчальної взаємодії з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня.....	49
Висновки	54
Список використаних джерел	60
Додатки	65

ВСТУП

Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті визначено головну мету, яка полягає в створенні умов для особистісного розвитку та творчої самореалізації кожної особистості, формуванні покоління, здатного навчатися впродовж усього життя, створювати та розвивати цінності громадянського суспільства. Актуальність розвитку soft skills (гнучких навичок) обумовлена швидким змінами та динамічними інноваційними процесами в суспільстві. Інформаційна епоха вносить корективи у погляди освітян на відповідальність за майбутнє кожного учня, тож Нова українська школа орієнтує на розвиток у дітей гнучкості, ініціативності та лідерських якостей. Мета навчання дитини у школі полягає в тому, щоб зробити її здатною розвиватися далі без допомоги вчителя.

Проблема розвитку soft skills хвилює науковців всього світу, оскільки в XXI столітті м'які навички стали необхідною умовою успішної життєдіяльності людини. Питання особливостей розвитку soft skills висвітлювали у своїх працях Т. Алексєєнко, О. Безпалько, В. Болгаріна, Н. Гишко, О. Демченко, І. Зверєва, А. Капська, Н. Казьмірчук, Л. Коваль, О. Кононко, Н. Лазаренко, Л. Міщик, Н. Мозгальова, Л. Новікова, А. Рижанова, І. Стахова, Л. Штефан та інші. Дослідники переконують, що м'які навички складають комплекс навичок, що доповнюють складні навички.

Театр – синтетичний вид мистецтва, що має поліфункціональну природу впливу на особистість дитини. Він розкриває її духовний і творчий потенціал, а також надає можливість адаптуватися в соціальній сфері. «Театральне мистецтво близьке і зрозуміле дітям, перш за все, тому, що в основі його лежить гра», – зазначає І. Барановська [Театр ляльок в початковій школі]. Театр – це найкращий засіб для спілкування людей, для розуміння їх сокровених почуттів. Це диво, здатне розвивати в дитині творчі задатки, стимулювати розвиток психологічних процесів, удосконалювати тілесну пластичність, формувати творчу активність. Театралізована діяльність –

унікальний засіб збагачення художньо-мовленнєвого досвіду дітей, розвитку зв'язного мовлення. Вона є джерелом розвитку почуттів, глибоких переживань і відкриттів дитини, залучає її до духовних та культурних цінностей. Саме у театралізованій діяльності реалізується потреба дитини у самовираженні, спілкуванні, пізнанні себе через відтворення різних образів.

Використання театралізованої діяльності у процесі навчання дітей досліджували І. Барановська, О. Деркач, О. Мельник, Н. Сорокіна, Л. Стрелкова, О. Олійник, Л. Макаренко, Н. Луцак. Великого поліхудожнього значення театру, його унікальному потенціалу надавали у своїх працях О. Ворожейкіна, К. Волохата, О. Григорович, Л. Макаренко та інші. Дослідники визначали потенційну здатність театрального мистецтва невимушено виховувати та впливати на учнів через акторську гру, художні образи, емоційну образність та асоціації. Театральне мистецтво розглядається педагогами в контексті колективної взаємодії та творчості, тому в педагогіці вважається ефективним засобом для формування життєво необхідних, універсальних компетенцій, навичок *soft skills*.

У процесі дослідження проблеми розвитку **soft skills** молодших школярів виникає засобами театрального мистецтва виникає ряд суперечностей: між метою і завданнями інноваційної системи початкової освіти та традиційними змістом і технологіями викладання мистецтва у початковій школі; між значним соціально-педагогічним потенціалом театрального мистецтва і недостатньою його реалізацією в існуючій освітній практиці.

Аналіз наявних суперечностей та потреби практики спонукали нас до вибору теми кваліфікаційної роботи «Розвиток *soft skills* молодших школярів у процесі роботи над виставою».

Об'єкт дослідження – процес розвитку *soft skills* молодших школярів молодших школярів.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку *soft skills* молодших школярів у процесі роботи над виставою.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку soft skills молодших школярів у процесі роботи над виставою.

Відповідно до мети визначено наступні завдання:

1. Опрацювати наукову та методичну літератури з проблеми дослідження та здійснити теоретичний аналіз базового поняття «soft skills», «soft skills молодших школярів».
2. З'ясувати особливості природи театрального мистецтва.
3. Визначити критерії, показники та виміряти рівні розвитку soft skills молодших школярів (за результатами констатувального етапу експерименту)
4. Обґрунтувати педагогічні умови розвитку soft skills молодших школярів у процесі роботи над виставою.

Для розв'язання поставлених завдань були використанні наступні методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, діагностичні методи (анкетування, спостереження, інтерв'ювання, арт терапевтична техніка «Квітка настрою», метод експертних оцінок).

Кваліфікаційна робота виконана в межах проєкту sThEUs (проєкт 620252-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE) Erasmus+ Jean Monnet. факультативного курсу «Підготовка майбутніх педагогів до впровадження європейського досвіду формування soft skills дітей дошкільного віку та учнів початкової школи засобами театралізованої діяльності», освітній модуль «Основи режисури та художньо-музичного оформлення театралізованого дійства: європейський контекст».

Експериментальна база дослідження – «Комунальний заклад загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 27 Вінницької міської ради», зокрема вчителі початкових класів (8 осіб) та учні 2-Б та 2-Г класів (загальна кількість – 57 осіб).

Апробація результатів дослідження відбувалась шляхом участі у:

- Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VIII школа методичного досвіду) 24-25 листопада 2020 р. м. Вінниця

- II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Нова українська кола: стратегія розвитку особистості» (15 лютого 2021, м. Мукачево)

- Звітній науково-практичній конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (8квітня 2021)

- V Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» м. Вінниця (2021р.)

- V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» м. Вінниця (17-18 листопада 2021р.)

Основні теоретичні положення та висновки висвітлені в одноосібних публікаціях:

- Радчук Б. Вистава, як засіб розвитку soft skills молодших школярів. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VIII школа методичного досвіду):* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 24-25 листопада 2020року. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2020. 231с. 185-189

- Радчук Богдан. Застосування інформаційних технологій у підготовці майбутніх учителів початкових класів. Нова українська школа: стратегія розвитку особистості: збірник тез доповідей II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (15 лютого 2021р., м. Мукачево) /За заг. ред. Г.В. Товканець. Мукачево: Вид-воМДУ,2021.171с. С. 112-113

- Радчук Богдан, Радчук Ольга. Театральне мистецтво як засіб підготовки молодших школярів до творчої самореалізації. Наукові записки. Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів. Серія «Мистецтво». м. Вінниця 2021 року. С. 98-102

- Радчук Б.С., Радчук О.М. Використання театральних технологій в освітньому середовищі початкової школи. Актуальні проблеми формування

творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 10. Вінниця 2021 року. С. 564-567

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить – 11 рисунків, 5 таблиць. Основний зміст викладено на **59** сторінках. Загальний обсяг роботи – **109** сторінок.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота виконана в межах проєкту sThEUs (проєкт 620252-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE) Erasmus+ Jean Monnet. Факультативний курсу «Підготовка майбутніх педагогів до впровадження європейського досвіду формування soft skills дітей дошкільного віку та учнів початкової школи засобами театралізованої діяльності», освітній модуль «Основи режисури та художньо-музичного оформлення театралізованого дійства: європейський контекст».

Нова українська школа висуває завдання розвитку універсальних навичок молодших школярів, з перших років навчання в школі. Реалії сьогодення переконують, що тільки люди креативні, що вміють швидко творчо діяти, емоційно врівноважені здатні швидко навчатись та пристосовуватись до нових умов життєдіяльності. В головних державних документах вказано, що розвиток soft skills – це важлива складова духовно-культурного та творчого розвитку особистості, здійснення якої повинна забезпечити держава. Завдання закладів освіти – сформувати та розвинути у своїх вихованців основні навички майбутнього (hard and soft skills). У 2020 році на Всесвітньому економічному форуму у Давосі було визначено 10 основних, найбільш затребуваних, навичок майбутнього, серед яких розвиток творчих здібностей (креативність) особистості, емоційний інтелект та вміння

себе презентувати. Отже, питання розвитку soft skills навичок на етапі початкової освіти є своєчасним та актуальним.

У ході дослідження опрацьовано значну кількість науково-методичної літератури з проблеми дослідження, здійснено педагогічний аналіз поняття «soft skills». З'ясовано, що гнучкі, м'які («soft skills») – це навички, які визначаються як універсальні, оскільки не мають жорсткої прив'язки до конкретної галузі знань та корисні для будь-якого виду діяльності. Термін soft skills (м'які навички) часто асоціюється з «еквалайзером» людини, кластером особистісних якостей, соціальною грамотністю, комунікацією, мовою, особистими якостями, що характеризують стосунки з іншими людьми. М'які навички роблять людей мобільними та гнучкими, здатними навчатись протягом життя, тобто дозволяють швидко пристосоватися до потреб суспільства та світу. В контексті дослідження виділено п'ять ключових навичок, які необхідно розвивати молодшому школяреві, а саме:

- креативність (вміння творчо підходити до виконання будь-яких завдань, генерувати оригінальні рішення);
- емоційний інтелект (здатність розуміти та контролювати свої емоції, розуміти почуття інших, вміти знаходити підхід до людей різного віку та різних можливостей);
- вміння організовувати свій робочий час (слідкувати за режимом дня, використовувати час раціонально);
- вміння презентувати себе (чітко та лаконічно висловлювати свою думку, толерантно відстоювати свою позицію),
- вміння управляти інформацією (вміння аналізувати інформацію, виділяти головне, порівнювати, шукати взаємозв'язки).

З'ясовано, що театралізована діяльність молодших школярів є рушійною силою для розвитку їхнього творчого потенціалу. Театральне мистецтво здатне виховувати, навчати, розвивати, лікувати, соціалізувати... Поліфункціональна природа театального мистецтва зумовлена синтезом багатьох мистецтв, що у синкретичній єдності діють на людину комплексом

виражальних та зображальних засобів. Синтетичний характер театрального мистецтва надає можливості для комплексної дії на емоційно-почуттєву та розумову сферу молодших школярів комплексом виражальних та зображальних засобів різних видів мистецтва. Основа театрального мистецтва – акторська гра, тісно співвідноситься з природним бажанням брати участь у грі, в якій значною мірою реалізується природне бажання самовиразитись, розкрити своє «Я». Колективний характер театральної творчості зумовлює взаємодію та участь у постановочній діяльності всіх учнів класу, наповнює їх естетичними емоціями, посилює емоційний вплив, створює особливу атмосферу театральної творчості, яка супроводжується радістю, натхненням, взаємодопомогою, відчуттям дружби. Участь дітей у процесі роботи над виставою примушує їх думати, аналізувати, давати оцінку дійовій особі, партнеру, собі, тобто бути постійно в процесі пізнання, відкривати нове в собі і в навколишньому світі. Театральне мистецтво формує в дітей цілісний погляд на світ, створює можливість не лише для естетичного сприйняття, естетичного оцінювання, але, насамперед, естетично-виконавської діяльності, що формує творця, активну, ініціативну особистість.

Виділено види театралізованої діяльності: ритмічна драматизація, пантоміма, словесна інтерпретація, імпровізація, інсценування художньої прози (за М. Лещенко). Вивчено форми залучення молодших школярів до театралізованої діяльності: фрагментарне (на уроках) – фрагмент інсценізації, настільна постановка, використання стендового театру або постановка на фланелеграфі; цілісне (в позаурочний час) – драматична вистава, вистава театру ляльок, інсценізація програмного твору.

За результатами констатувального етапу експерименту, що проходив на базі «Комунального закладу загальноосвітня школа I-III ступенів № 27 Вінницької міської ради», здійснено аналіз стану досліджуваної проблеми, а саме: проведено та узагальнено результати анкетування вчителів початкових класів; визначено критерії, показники та рівні розвитку soft skills

молодших школярів. У дослідженні врахована думка вчителів, про те, що театральні технології можна ефективно використовувати під час уроків та в позаурочний час. Однак, виявлено, що ефективне впровадження та доцільне використання театральних технологій потребує додаткових знань та навичок. З'ясовано, що 50% респондентів мають потребу у підвищенні власної кваліфікації з цього питання.

У ході дослідження визначено критерії та показники розвитку soft skills молодших школярів:

- креативність – міра прояву інтересу до театральної творчості (активність та ініціативність під час театралізованих ігор, нестандартність та гнучкість виконання творчих завдань захопленість творчим процесом, вміння імпровізувати);
- емоційний інтелект – міра емоційної чутливості учнів до театралізованих видів діяльності та ступінь розвитку здатності розуміти свої емоції та емоції інших героїв та людей (емоційний тезаурус, розуміння своїх емоцій та вміння ними керувати, розуміння емоцій);
- вміння презентувати себе – ступінь розвитку самостійності в театралізованій діяльності, міра спрямованості на гарний виступ (впевненість, бажання виступати перед публікою, виразність та артистичність під час виступів).

З'ясовано рівні розвитку soft skills молодших школярів: низький, середній та високий. За узагальненими результатами більшість респондентів мають середній рівень розвитку досліджуваних навичок. Однак у кожному класі є незначний відсоток учнів (від 8 – 12), які мають низький рівень розвитку навичок soft skills. Учителі недостатньо залучають учнів до театралізованої діяльності, зокрема до участі у постановці вистав, отже не в повній мірі використовують цінний потенціал природи театального мистецтва для розвитку soft skills навичок молодших школярів.

Обґрунтовано педагогічні умови розвитку soft skills молодших школярів у процесі роботи над виставою.

Перша педагогічна умова – впровадження інтегрованого підходу до ознайомлення молодших школярів із театральним мистецтвом реалізовувалась на першому підготовчому етапі формувального експерименту на засадах принципу доступності та природовідповідності. Інтеграція в освіті – веде до інтеграції змісту освітніх дисциплін, тобто доцільного об'єднання його окремих елементів у цілісність. Основою інтеграції у процесі підготовки вистави до показу стало розуміння цілісності системи, доцільне об'єднання та координація різних видів діяльності, знань, вмінь для створення нового кінцевого продукту, а саме створення вистави та усвідомлення кожним учнем свого значення у цьому процесі. Одним із напрямків впровадження інтегрованого підходу стало виконання учнями інтегрованих завдань для розширення уявлень про театр та театралізовану діяльність, розвитку креативності, емоційності, активності.

Друга педагогічна умова розвитку soft skills молодших школярів – використання медіа технологій у процесі роботи над виставою широко впроваджувалась на другому знаннєво-технічному етапі на засадах принципу естетизації. Доведено, що систематичне використання медіа технологій, зокрема методичного та музичного матеріалу, матеріалів для візуального супроводу, освітніх роликів про театр, ігрових завдань, програм для створення презентацій, що містить мережа Інтернет, на кожному етапі роботи над виставою дозволяє значно модернізувати та осучаснити репетиційний процес, зробити його цікавим, насиченим яскравими враженнями та емоціями.

Третя педагогічна умова – забезпечення діалогічного характеру навчальної взаємодії з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня. З'ясовано, що проблема діалогічної взаємодії важлива в контексті освітньої інтеграції. Колективний характер роботи над виставою ґрунтується на творчій співпраці та взаємодії всіх учасників. Встановлено, що діалог – це природна потреба у діалогічній взаємодії, схваленні, розумінні, прийнятті, підтримці своєї особистості партнером по спілкуванню. Доведено, що

діалогічна взаємодія у процесі підготовки вистави до показу дає продуктивний результат тільки тоді, коли він наближає кожного учня до осягнення істини чи мети (чітке визначення ролі кожного учня у підготовці та участі у виставі).

Вчитель у процесі підготовки вистави виступає у ролі натхненника, тьютора, режисера. Він планує та організовує весь репетиційний процес, на репетиціях ставить завдання для кожного учня. Синтетичний характер театрального мистецтва дозволяє задіяти кожного учня. Вчитель, який знає уподобання та здібності своїх вихованців, спрямовує та залучає школярів до таких видів театралізованої діяльності, де кожен розкриє свій потенціал якнайкраще. Необхідно спланувати та організувати роботу так, щоб підтримати кожного учня, створити для кожного ситуацію успіху.

Цікаво було спостерігати за позитивними змінами у поведінці та діями учнів, удосконалення навичок акторської майстерності, появу таких рис як відповідальність, дисциплінованість, турбота за успіх колективного виступу. Результати наших спостережень, думок учителів та глядачів (батьків) показав позитивну динаміку всіх показників розвитку soft skills молодших школярів.

Таким чином, на знаннєвій основі, шляхом активізації емоційно-почуттєвої та розумової сфери відбувається залучення молодших школярів до театралізованої діяльності та розвиток важливих навичок soft skills молодших школярів. Такий підхід дозволяє кожній дитині проявити себе, пережити певні естетичні та емоційні почуття, творче піднесення, виразити власні емоції та особистісно-оцінне ставлення, розкрити внутрішній потенціал. Для вчителя такий досвід дозволяє визначити кроки щодо удосконалення методичних підходів до навчання та виховання молодших школярів, засобами театрального мистецтва, тобто спонукає до професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальшого вивчення та наукового обґрунтування потребує розробка методичних засад розвитку soft skills молодших школярів засобами

театру ляльок, а також вивчення питання забезпечення наступності розвитку soft skills дошкільників та молодших школярів засобами інноваційних мистецьких технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В. Театр і гра: Вдома, в дитячому садку, в школі. К.: ТОВ «Томіріс» 2002. с. 53
2. Бабій Г.В. Аналіз вимог до особистісних та професійних якостей інженерів із програмного забезпечення в контексті формування готовності до професійного спілкування : Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. 2013. № 7. С. 17-21
3. Барановська Ірина. Вокальна підготовка майбутніх учителів музики засобами театрального мистецтва. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2017. № 10 (74). 248 с. С.150-160
4. Барановська І.Г. Методичні засади художньо-творчої самореалізації підлітків в умовах діяльності ансамблю народної музики URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/1371>
5. Барановська І.Г. Мистецькі інтегративні технології в поліхудожній освіті. Інформаційні технології в освіті. 2019. №2(39). С. 40-50. URL : http://ite.kspu.edu/issue_39/p-42-53.
6. Барановська І.Г. Творчий розвиток молодших школярів засобами театральної діяльності . Zbior raportow naukowych. «Perspektyvy rozwoju badan naukowych w 21 wieku». (27.02.2013 – 28. 02.2013) Szczecin: Wydawca: Sp. z o. o. «Diamond trading tour», 2013. С. 5 – 9., с. 5;
7. Барановська І.Г. Театр ляльок в початковій школі: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2015. 170с URL:

<http://library.vspu.net/bitstream/handle/123456789/4265/7.pdf?sequence=1&isAllowed=y> с. 6

8. Барановська І.Г., Чернятинська А.С., Похила С.С. Інноваційні підходи розвитку творчої обдарованості дітей у позашкільних закладах освіти. Освітологічний дискурс. № 3-4 (26-27) 2019 р. с. 206 – 219 URL : <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/issue/view/29>(дата звернення 15.10.2021).

9. Вінничанка навчає дітей мистецтву майбутнього URL: <http://gazetahm.org/posts/vinnychanka-navchaie-ditei-mystetstvu-maibutnoho> (дата звернення: 04.09.21).

10. Гандзілевська Г.Б. Соціалізація обдарованих молодших школярів через самореалізацію в учнівському колективі. Наукові записки. Серія Педагогіка і психологія. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009. Вип.13. С. 86-96.

11. Гончаренко С. Український педагогічний словник. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/106820/1/29.pdf>

12. Гриббэн Т. Н. Не в пижаме дело, или то, что действительно нужно вашему малышу. К.: Грант, 1996

13. Демченко О.П. Підготовка майбутніх творчих педагогів обдарованих дітей у контексті євроінтеграції. Молодий вчений. 2019. № 5.2 (69.2), травень. С. 47-52

14. Демченко О. Європейські орієнтири у підготовці майбутніх педагогів до використання театру в соціально-виховній роботі. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. С.467-471.

15. Демченко О. П. Свято як форма національного виховання молодших школярів: технологічний аспект. Проблеми українського національного виховання : збірник наукових праць / за ред. Н. Скотної, М. Чепіль. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім.І.Франка, 2013. С.261-272

16. Державний стандарт початкової загальної освіти. Початкова школа. 2001. № 1. С. 28–54

17. Енциклопедія освіти. Акад пед наук України , головний ред.. В.Г. Кремень Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с., с.45.

18. Енциклопедія сучасної України URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?

19. Заренок Галина. Вистави для малят. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 78 с.
20. Затія-дивоглядія. Як зробити ляльковий театр другом кожної дитини. Тернопіль. Мандрівець, 2009. 164 с.
21. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я. 2020. Ч. II. URL: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/microcad/2020/%D0%A1%D0%B5%D0%BA%D1%86%D0%B8%D1%8F%2012/%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B412_4.pdf
22. Комаровська О. Театральні технології у вихованні. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал : матеріали звіту науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2014 р. Івано-Франківськ : НАПН, 2014. Вип. 4. С. 174-176.
23. Короткова Р. Соціально-психологічний театр як сучасний вектор соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 11 «Соціальна робота. Соціальна педагогіка». Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. Вип. 24. Т. 1. С. 64-71.
24. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100–106.
25. Любчак Л. В. Розвиток артистичних умінь майбутніх вихователів ДНЗ засобами лялькового театру. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 4-5 квітня 2013 р.). / За ред. Г. С. Тарасенко. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. Вип. 2. С. 451-454.
26. Мельник О. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020 р. №73. Т.1. С. 128-132
27. Моляко В.А. Психология детской одарённости К. : Знание, 1995. С. 83.
28. Неллі В.О. Про режисуру. К.: Мистецтво, 1977. С.297.
29. Олійник О.М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с. С.52

30. Палько І. Соціально-інтерактивний театр життя: гендерний аспект. Підготовка волонтерів до реалізації ідеї гендерної рівності : методичні рекомендації, авт.-упоряд.: О. Остапчук, Н. Павлик, С. Котова-Олійник. С. 144-149.
31. Радчук Б. Вистава, як засіб розвитку soft skills молодших школярів. Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VIII школа методичного досвіду): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 24-25 листопада 2020 року. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2020. 231с. 185-189
32. Савченко О Я Сучасний урок у початкових класах. К.: Магістр-S, 1991. 256 с с 132
33. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг.ред. О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. С. 34-46.
34. Сисоєва Світлана. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006, 344 с. URL : <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7585/1/>
35. Словарь англійської мови. URL: <https://educalingo.com/ru/dic-en/soft-skills>Словник базових понять з курсу «Педагогіка». URL: <http://eprints.zu.edu.ua/12633/1/B0.pdf>
36. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.
37. Словник педагогічних термінів . URL: https://pidru4niki.com/pedagogika/slovnik_pedagogichnih_terminiv
38. Смоляк О. Український дитячий музичний фольклор Підручник-хрестоматія для викладачів та учнів. Вип 1. Тернопіль: Лілея, 1998. 80 с.
39. Сухомлинский В.А. Избранные произведения. В 5-ти т. Т 1. Киев: Радянська школа, 1979. 686 с.
40. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills/>
41. Театр 360 градусів; між мистецтвом і технологіями URL: <https://gwamedia.com/teatr-360-gradusiv-mizh-mistecztvom-i-tehnologiyami/>
42. Типові освітні програми (МОН України). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programidlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 15.11.2019).
43. Типова освітня програма О. Савченко, Р. Шиян

44. Типова освітня програма, розроблена під керівництво Савченко О.Я. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>
45. Філінюк В, Білосор Н. Формування наскрізних умінь на уроках мови та літературного читання. Нова українська школа. Мова і література. С.9-12
46. Шахрай В. Педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій підлітків у діяльності дитячого театру. Рідна школа. 2002. № 5. С. 66–68
47. Demchenko O. Creativity in the structure of social aptitude. In the Sphere of Education and Artistic Work / edited by Marija Chepil, Anna Marta Zukowska, Oresta Karpenko. Drohobych: publishing department of Drohobych State Pedagogical Ivan Franko University, 2016. P. 93–101.
48. Demchenko O., Stakhova I., Davydova M., Larina I., Lyamar Y., Strilets S. Preparation of Future Teachers for the Development of Giftedness of Preschool and Primary School Children by Means of Dramatization. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II. May 28-29. 2021. C.165-177
49. Mozgalova, N. G., Baranovska, I. G., Hlazunova, I. K., Mikhalishen, A. V., & Kazmirchuk, N. S. (2021). Methodological foundations of soft skills of musical art teachers in pedagogical institutions of higher education. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 317-327.
50. Natalia Kazmirchuk, Iryna Baranovska, Nataliia Mozgalova, Olga Shcholakova, Vadym Podorozhnyi METHODOLOGICAL ASPECTS OF TEACHER TRAINING FOR THEATRICAL ACTIVITIES WITH PUPILS. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I. May 28-29. 2021. C.235-246.